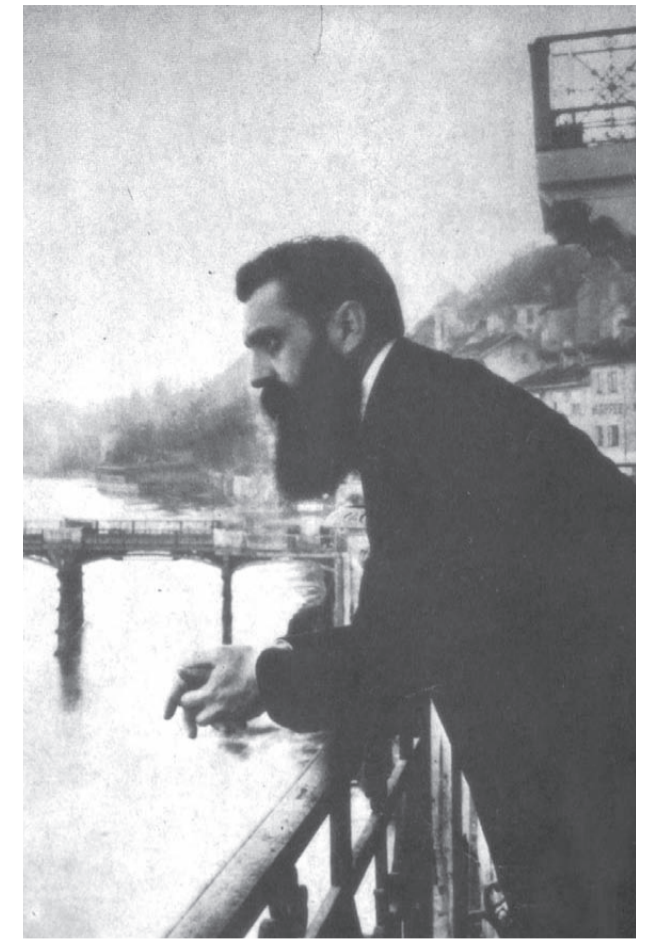

הרצל

איין זו אגדה

החודש מלאו 150 שנה להולדתו של בנימין זאב הרצל, האיש שלאור חזונו הוקמה מדינת היהודים, האיש שהבטיח כי אם נרצה - אין זו אגדה

איילה פרלמוטר

התמונה המפורסמת ביותר: הרצל על מרפסת מלון שלושת המלכים בבאזל

ארונו של הרצל - בישראל, 17 באוגוסט 1949

הרצל נפטר ב־3 ביולי 1904 (כ' בתמוז תרס"ד) והובא לקבורה בווינה, בלווייה רבת משתתפים

למען קידום התנועה הציונית ללא לאות (פלי להתעניין, בלי הפסקה). אך מצב בריאותו הלך והורע, וביולי 1904 נפטר הרצל בעיירת מרפא באוסטריה. אבל החלום שלו לא מת אתו, והנרע שררע הרצל הפך למדינה שבה אנו חיים היום.

ההמשך - בעמוד 10

השוק הקשה שפקד את העולם היהודי בעקבות פרוצות (פוגרום) קישינב, העלה הרצל את "תוכנית אוגנדה" - הצעה לישיב יהודים באוגנדה. אבל ההתנגדות הקריפה (הקשה, החזקה) לתוכנית גרמה להרצל לוותר עליה. הוא המשיך להיפגש עם מנהיגים בעולם ולפעול

בניין הקיזנו בבאזל, שבו התקיימו הקונגרסים הציוניים הראשונים

הקדיש כל דקה מחייו לנושא. הוא נפגש עם שר המושבות הבריטי, עם הסולטן התורכי, עם הקייזר הגרמני, עם מלך איטליה ועם האפיפיור. הוא כינס בשנת 1897 את הקונגרס הציוני הראשון בבאזל שבשווייץ, שם הוקמה ההסתדרות הציונית העולמית והרצל נבחר לנשיא שלה. בשנה זו הוא גם ייסד את עיתונו הציוני "די וולט". בקונגרס הציוני השישי ב־1903, בהשפעת הוועד

הקצין היהודי אלפרד דרייפוס, שנאשם בבגידה בצרפת

(לשני). רק רעיון יכול לחולל זאת. לרעיון המדינה יש אכן כוח כזה. לאורך כל חשכת ההיסטוריה שלהם, לא חדלו (לא הפסיקו) היהודים מלהלום את חלום המלוכה - "לשנה הבאה בירושלים" - המוטו העתיק של העם היהודי. כעת שומה (חובה) עלינו להראות כי מחלום זה עשוי לצמוח רעיון בהיר כאור יום.

גם את הקטע הזה כתב הרצל ב"מדינת היהודים", וכדי להגשים (לכצע, לצשות, לממש) את הרעיון הוא

לשווא. אנו צמלים (עובדים קשה) להאדיר (לחוק, לפאה, לפרסם) את שמן של ארצות מולדתנו באמנויות ובמקצועים, להגדיל עושרן על-ידי מסחר וקשרי עסקים - אבל לשווא. גם אם אנו יושבים בארצות מולדתנו זה מאות בשנים, מוקיעים אותנו (לא מתייחסים אלינו יפה, מוציאים אותנו מהחברה) כזרים.

את הדברים הללו כתב הרצל ב"מדינת היהודים", ובאמצעותם (רפס) ניסה לשכנע את יהודי העולם, שבעצם אין להם סיכוי לשרוד אלא במדינה משלהם. הספר ראה אור בשנת 1896, והכה גלים (ריברו עליו רבות) בעולם היהודי. רבים התייחסו אליו כזולזול (בלי כבוד) ופסלו על הסף (לא הסכימו, לא קיבלו) את הרעיון המרכזי שלו, אך רבים אחרים התלהבו והאמינו שהדבר לא רק נכון אלא גם אפשרי.

מהרגע שראה הספר אור ועד מותו של הרצל עברו תשע שנים. בזמן הקצר הזה הספיק הרצל לחולל (לעשות) את המהפכה (שינוי, רבולוציה) הנדרשת, להחדיר (להכניס) את הרעיון ללבבותיהם של מספיק יהודים כדי להביא לשינוי, להפוך את אוסף היהודים המפוזרים בארצות השונות לעם אחד, עם שיש לו הנהגה ויש לו חזון (חלום).

כוחו של רעיון

"שום אדם אינו חזק או עשיר ביו (מספיק) כדי שיוכל להעתיק (להעביר) עם ממקום מושב אחד למשנהו

פריו, 1894. המון זועם (פועם) קורא קריאות אנטישמיות מחוץ לבית-המשפט שבו מואשם הקצין היהודי אלפרד דרייפוס בבגידה בצרפת ובמסירת מידע לגרמנים. למקום מגיע העיתונאי בנימין זאב הרצל, כדי לסקר את המשפט למען העיתון הווינאי החשוב "נויה פרייה פרסה" (עיתונות חופשית חדשה). ההתפרצויות האנטישמיות שהוא ער להן במהלך סיקור המשפט גורמות לו להבין דבר אחד: למרות תנועת הקדמה (הפרוגרס) ולמרות האמנציפציה - האנטישמיות באירופה לא תיפסק. העם היהודי, הוא מבין בבירור, נזקק בדחיפות למדינה משלו.

מעט אחר-כך מסתגר הרצל בחדרו, ובמשך שבועות מספר פותב את דעתו ומסקנותיו. הרברים הללו מתפרסמים בחוברת ושמה "מדינת היהודים", חוברת קטנה ששינתה לנצח את גורלו של העם היהודי.

חובה - מדינה!

"בכל מקום ניסו בתום ובישור להיטמע (לחיות באינטגרציה) בעם אשר בקרבו (בתוכו) אנו חיים, מלבד השמירה על אמונת אבותינו. אבל אין מניחים (לא נותנים) לנו לעשות זאת. אנו נפטרותם נאמנים, ובמקומות מסוימים אף מופלגים (מאוד, יותר מדי) - אבל לשווא (לחנם). אנו מקריבים את אותם הקורבנות בגוף ובנפש כמו עמיתינו (חברינו) האזרחים - אבל

האיש והאגדה

מוזיאון הרצל בירושלים מציג את הרצל ורעיונותיו באופן שמדבר לבנם של צעירים ומבוגרים. כדאי מאוד לבקר

אכן, רוב הנושאים שהרצל עסק בהם מעסיקים אותנו עד היום.

הנושאים הללו מוצגים בצורה מרתקת, ובאמצע עותם (רפס) מצטיירת דמותו המופלאה של חזון המדינה. כמו כן עוסקת המצגת בהשוואה מרתקת בין המדינה של ימינו לזו שהרצל חזן, הגה וחלם.

כדאי לעלות עם הילדים לירושלים ולבקר במוזיאון. המוזיאון, השוכן בהר הרצל, סמוך לקברו של חזון המדינה ולקברותיהם של חללי צה"ל הטמונים בבית-העלמין הצבאי שעל ההר, וכן מוזיאון "יד ושם" השוכן בקרבתם - הם הערות והזכרון לחזון ולמצויאות. הם ירושלים של כל הדורות ושל דור התקומה.

בשנת 2005 נפתח בהר הרצל שירותים "מוזיאון הרצל" המחודש, המציג את פועלו של חזון המדינה באמצעים חדשים, שיכולים לדבר הן לדור הצעיר והן למבוגר. הביקור במוזיאון מלונח את הרצל במסעותיו, הרעיוניים והמקשיים, להגשמת החזון שלו. הוא פולל מופע אוריקולי מרשים הנמשך כשעה, ומציג לצופים את הניתוח מלא ההשראה (אינספירציה) של הרצל על מצבם של היהודים.

המבקרים במוזיאון יכולים ללמוד מה הנושאים שהעסיקו את הרצל לפני למעלה ממאה שנה: הנהגות היהודיות, האנטישמיות, היחס אל הקהילה היהודית מצד החברה הסביבה, משמעותה של ארץ ישראל ודמותה של המדינה היהודית. נשמע מופר?

המדינה והחזון

הרצל האמין לא רק בזכותו של העם היהודי למדינה משלו, אלא גם בכך שהמדינה הזאת צריכה להיות דוגמה ומופת לעולם כולו. עיקרי החזון

בנמין זאב הרצל (1860-1904)

ב־1902 פרסם הרצל את הרומן האוטופי "אלטנוילנד" (מדינה ישנה חדשה), שבו ביטא את רעיונותיו החדשניים לגבי דמותה של מדינת היהודים שתקום בארץ ישראל.

במרכז הרומן – שני אנשים המבקרים במדינה שנים מספר לאחר הקמתה ומוקסמים ממנה. הם מופתעים לגלות מדינה נאורה (מודרנית), בעלת השגים מרשימים בתחומי החקלאות והטכנולוגיה, עם חיי תרבות עשירים, אוכלוסייה מגוונת, חוקי דת ומשטר סובלניים (טולרנטיים), דאגה לרווחת התושבים, לתנאים הסוציאליים

שלהם ולשוויון הזדמנויות. הנה כמה רעיונות שהעלה הרצל בספר הזה וגם בספרו הקודם, "מדינת היהודים".

● **עבודה.** "יום העבודה הרגיל הוא יום שבע השעות. אין זאת אומרת כי רק שבע שעות ביום ייעשו כל מאה המלאכות. לא. יעבדו 14 שעות, אבל גודרי העבודה יחליפו אלה את אלה כל שלוש שעות וחצי..." (מדינת היהודים).

פדאי לדעת: בתקופתו של הרצל עבד הפועל הממוצע בין 12 ל-14 שעות.

● **שיטה פלפלית.** "שיטה פלפלית של הדריות (זה למען זה)... זוהי צורת הביניים בין הזמות הפרטית ובין השיתופיות. היא לא גוֹזֶלֶת (לא לוקחת בכוח) מהיחיד את ההנעה (המוטיבציה) להשגת הרכוש הפרטי ואת ההנאה ממנו, ועם זאת היא לא מונעת ממנו להתגונן (לשמור על עצמו) מפני העליונות הקפיטליסטית. הסרנו את הקללה שרבעה על העניים וחסלנו את המצוקה שלהם (הפסקנו את המצב הרע של העניים)" (אלטנוילנד).

פדאי לדעת: הרצל התלבט (לא ידע להחליט) בין קפיטליזם לסוציאליזם, ובחר בדרך הביניים.

● **תרבות.** "... אתם בטח עייפים מהנטיעה. קודם

כול פדאי שתנוחו. בערב, אם תרצו, גלך לתיאטרון, לאופרה או לאחת ההצגות בשפה האנגלית, הצרפתית, האיטלקית או הספרדית. החדש מבקרות בחיפה להקת תיאטרון צרפתי מצוינת והלהקה הטובה ביותר באיטליה, אבל אני מתארת לעצמי שמחנה יהודי יעניין אתכם יותר" (אלטנוילנד).

● **השפה העברית.** "אולי יחשוב מישוהו שיהיה בכך משום קושי שאין לנו עוד שפה משותפת. הרי איננו יכולים לדבר זה עם זה עברית. מי מאתנו יודע עברית במידה

מספקת כדי לבקש בשפה זו פרטים רפכתי? זה לא קיים... כל אחד יחזיק בשפתו, שהיא המולדת היקרה של מחשבותיו... אנו נישאר גם 'שם' מה שהננו עתה, כשם (כמו) שלעולם לא נחל (לא נפסיק) לאהוב מתוך צער וגעגועים את ארצות מולדתנו שמקן גורשנו... השפה השימושית ביותר בתקשורת הפללית תהיה מעצמה, ללא כפייה (בלי להכריח בכוח), לשפה הראשית. אכן, קהילת העם שלנו היא יחידה ומיוחדת במינה. בעצם אנו מזהים עצמנו כמשתייכים יחד רק לפי אמונת אבותינו" (מדינת היהודים).

פדאי לדעת: הרצל, כפי שניתן לראות, לא האמין בתחיית השפה העברית. עם זאת הוא הרבה לדבר על תחייתה של תרבות עברית מקורית.

● **מעמד האישה.** "בחברה החדשה שלנו לנשים יש שוויון זכויות מלא. זכות הנשים לבחור ולהיבחר מובנת אצלנו מאליה. הן עבדו יחד אתנו בבניית המוסדות, וההתלהבות שלהן מהחזון המשותף המריצה את הגברים (נתנה להם כוח, מרץ, אנרגיה). זו הייתה כפיות טובה איומה מצדנו (יחס לא יפה; יחס רע למי שעשה לך טוב) לדחוק אותן למטבח או לתדר המיטות..." (אלטנוילנד).

פדאי לדעת: המאבק העולמי למתן זכות הצבעה

לנשים החל ב־1848. המדינה הראשונה שעשתה זאת הייתה ניו־זילנד, ב־1893. באנגליה הוענקה ב־1918 זכות בחירה לנשים נשואות מעל גיל שלושים, ורק ב־1928 הוענקה זכות זו לכולן. בארצות־הברית קיבלו הנשים זכות הצבעה ב־1920, בצרפת – ב־1944, ובשווייץ – ב־1971. פזכו, את אלטנוילנד פרסם הרצל ב־1902.

● **ערבים.** "הם הפיקו תועלת (נהנו מהעזרה) ממוסדות הרווחה המצוינים אם רצו בכך ואם לא... האנשים המסכנים האלה מאושרים היום הרבה יותר מפעם. הם אוכלים טוב יותר, הילדים שלהם פריאים יותר והולכים לבתי־ספר. אמונותיהם ומנהגיהם הישנים לא הלכו לאיבוד, הם רק זכו בחיים נוחים וטובים יותר..." (אלטנוילנד).

● **היחס לזרים.** "חבריי ואני לא מבדילים בין בני האדם. אנחנו לא שואלים את האדם לאיזה גזע או לאיזו דת הוא שייך. הוא צריך להיות בן אדם, זה הפול מבחינתנו" (אלטנוילנד).

● **דת ומדינה.** "ובכן, פלום (האם) תהיה לנו לבסוף תיאוקרטיה? לא! האמונה מלפדת אותנו, המדע עושה אותנו חופשיים. על כן, לא ניתן כלל לדחפים תיאוקרטיים של אנשי הדת שלנו להרים ראש. אנו נדע להחזיקם בבתי־הכנסת שלהם, כשם (כמו) שנחזיק את צבא הקבע שלנו בקסרקטינים (במחנות). צבא וכהונה יכופדו מאוד, פדרוש וכראוי לתפקידיהם היפים. בענייני המדינה, עם כל הערכותה פלפיהם, אל להם להתערב, פן (פדי שלא) יביאו עליה קשיים מבית ומחוץ" (מדינת היהודים).

● **שירות לאומי.** "כל אנשי החברה החדשה, גברים ונשים, חייבים להקדיש שנתיים מחייהם לשירות הציבור, בדרך כלל בין גיל 18 לעשרים, לאחר סיום הלימודים" (אלטנוילנד).

● **חינוך.** "בבתי־הספר אין הבדל בין הילדים – לא בביגוד ולא בשום דבר אחר, פרט להבדלים בכישרון ובתרציות. החברה החדשה שלנו לא דוגלת (לא מאמינה) בשוויונות. כל אחד מקבל שכר לפי עמלו (עבודתו) ופועלו. לא חיסלנו (לא ביטלנו) את התחרות, אבל תנאי הפתיחה שווים לכולם... כולם שווים בנקודת המוצא אבל לא בסיום... אנחנו מעניקים לכל דור חדש אפשרות להתחיל מהתחלה. הלימודים בבתי־הספר, החל מבית־הספר היסודי ועד לאוניברסיטת ציון, אינם עולים כסף והילדים נדרשים ללבוש תלבושת אחידה עד תום (סוף) בחינות הבגרות בתיכון" (אלטנוילנד).

אירועי יום ירושלים

כמה אירועים לכבוד יום ירושלים, החל ביום רביעי השבוע

הצילום: שלומי כהן

כנסת ישראל

- שיעורים לכבוד יום ירושלים. יום ירושלים עומד השנה בסימן החינוך. במשך היום יעבירו חברי כנסת וכבירים בעיריית ירושלים שיעורים בבתי-הספר בעיר בנושא ציונות, מנהיגות, מצוינות ובירת ישראל.
- סיורים בעיר. גופים שונים, בהם העירייה ובית שמואל, יקיימו במשך היום סיורים בירושלים. לפגשים נוספים: אתר האינטרנט של העירייה.
- קבלת פנים של ראש העירייה. ניר ברקת ורעייתו יקבלו מבקרים במוזיאון מגדל דוד משעה 3 עד 4.30 אחר-הצהריים.
- טקס הזיכרון הממלכתי לציון 43 שנה לשחרורה ואיחודה של ירושלים. הטקס יתחיל בשעה 6, במעמד נשיא המדינה, ראש הממשלה, שרים, ראש העירייה, הרמטכ"ל, המפכ"ל והמשפחות השכולות - בגבעת התחמושת.
- הענקת אות יקיר ירושלים. הטקס ייערך בשעה 8 בערב, במעמד ראש העירייה - במגדל דוד. השנה יקבלו את אות יקיר ירושלים 12 מתושבי ירושלים.
- מצעד "ריקוד הדגלים". בין 4 אחר-הצהריים ל-11 בלילה תתקיים ברחבי העיר צעדה משולבת בהרקדות. הצעדה תתחיל בגן סאקה, תמשיך לרחוב המלך ג'ורג' ולבית-הכנסת הגדול, תעבור בכיכר פריז, ברחוב אגרון ובכיכר צה"ל, ותסתיים בעצרת חגיגית בהקמת הכותל, שתתחיל ב-7.30 בערב. אחרי העצרת תתקיים הרקדה המונית.
- יום הסטודנט. במסגרת האירוע ייערך "לילה לבן" עם להקות מהארץ ומחו"ל.

תולדות חייו

הרצל מברך את קיסר גרמניה וילהלם, בביקורו בארץ ב-1898

במילה אחת: טרגדיה. הסיפור העצוב מתחיל ביולי 1889, אז נישא הרצל ליוליה (ז'ולי) נשאואר. תוך ארבע שנים נולדו לזוג שלושה ילדים: הבת פאולינה (על שם אחותו האהובה של הרצל), הבן האנס והבת טרודה.

הרצל הקדיש את רוב זמנו, מרצו וכספו לרעיון הציוני, ומשפחתו סבלה מכך לא מעט,

בעיקר לאור העובדה שהאם ז'ולי סבלה מדיכאונות (דיפרסיות) קליניות.

כשהבת הבכורה הייתה בת 14 נפטר הרצל, ומשפחתו נשארה ללא מקורות הכנסה ועברה לטיפול של התנועה הציונית. שלוש שנים אחר-כך נפטרה האם, לאחר שהייתה מאושפזת במוסד לחולי נפש.

הבת פאולינה נפטרה בגיל 40 מנטילת יתר של משככי כאבים בעיר בורדו שבצרפת. הבן האנס התנצר ואחר-כך חזר ליהדות. הוא לא נישא מעולם, וכששמע על מות אחותו נסע לבורדו והתאבד ביריית אקדח. הבת טרודה הייתה היחידה מילדי הרצל שהקימה משפחה: היא נישאה לתעשיין ריכרד נוימן וילדה בן. מצבה התערער בעקבות מותם של שני אחיה, והיא אושפזה בבית-חולים לחולי נפש בווינה. במלחמת העולם השנייה נשלחה עם שאר המאושפזים היהודים לטרזינשטאט, ושם נספתה.

ספן תיאודור נוימן, בנה של טרודה והנכד היחיד של הרצל, שירת כקצין בחיל התותחנים הבריטי, והתאבד לאחר שנודע לו על מות הוריו בשואה.

בספטמבר 2006 הוצאו עצמותיהם של האנס ופאולינה מבית-העלמין היהודי בבורדו שבצרפת ונקברו בהר הרצל, סמוך לקבר אביהם, שם כבר היו קבורים הוריו ואחותו של הרצל. בין קבריהם הוקמה מצבה לזכרה של טרודה, שנספתה בשואה. בדצמבר 2007 הובא גם נכדו היחיד של הרצל לקבורה באותה חלקה.

תיאודור בנדיקט זאב נולד ב-2 במאי 1860 בבורדשט שבהונגריה לזאנט ויעקב הרצל. הוריו היו יהודים אמידים, משכילים וחילונים. הרצל קיבל חינוך יהודי בסיסי וחינוך כללי ברוח תנועת ההשכלה.

כשהיה בן 18 מתה ממחלה אחותו פאולינה, והמשפחה עברה לווינה שבאוסטריה. ב-1884 קיבל הרצל בווינה תואר

דוקטור למשפטים. הוא החל לעבוד כמשפטן, אך כעבור שנה החליט לעזוב את המקצוע ולהתמסר לאהבתו הגדולה: הפתיחה.

ב-1891 נשלח הרצל לפריז ככתב של העיתון הווינאי החשוב "נויה פרייה פרסה". ב-1894 הוא נכח במשפטו של אלפרד דרייפוס, קצין יהודי מתבולל בצבא הצרפתי, שהואשם בכגיחה על לא עוול בכפו (אף-על-פי שלא היה אשם). הוא הזדעזע מההמון הפרינאי, שקרא "מוות ליהודים" מחוץ לבית-המשפט, והגיע להבנה שהשאלה היהודית מחייבת פתרון לאומי ופוליטי: הקמת מדינה ליהודים. הרצל האמין בכל לבו שאם היהודים יעברו למדינה משלהם, תיפתר מצוקתם (הבעיה שלהם) ותיצלם האנטישמיות מהעולם.

את חזונו הציג בספר "מדינת היהודים", שהתפרסם בפברואר 1896 ועורר ויכוח סוער. האליטה המשכילה דחתה את התוכנית; ההמונים היהודים אימצו אותה וראו בהרצל את דמותו של משה רבנו המודרני.

הרעיון הציוני כבש את הרצל, ואת שארית חייו (תשע שנים) הוא הקדיש לו. פידוע, הוא לא זכה לראות איך חזונו מתגשם: הרצל נפטר בשלושה ביולי 1904 (כ' בתמוז תרס"ד) והובא לקבורה בווינה בלווייה רבת משתתפים.

בעקבות צוואתו, הועלו עצמותיו ארצה לאתר קום המדינה ונקברו בהר הרצל, הנקרא על שמו.

טרגדיה משפחתית

את סיפורה של משפחת הרצל ניתן לסכם